

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ
КАТЕДРА СТУДИЈА БЕЗБЕДНОСТИ

САРАДЊА СРБИЈЕ СА НАТО КРОЗ ПРОГРАМ
ПАРТНЕРСТВО ЗА МИР

- ДИПЛОМСКИ РАД -

Ментор:

Проф. др Зоран Драгишић
Редовни професор

Студент:

Алекса Дамјановић
370/20

Београд, 2025

САДРЖАЈ

1. УВОД.....	4
2.НАТО И ПРОГРАМ ПАРТНЕРСТВО ЗА МИР	6
2.1 НАТО историјат и улога у савременој безбедности	6
2.2 Настанак и развој програма Партнерство за мир	9
2.3 Приступање Партнерству за мир	12
3. ИСТОРИЈАТ ОДНОСА СРБИЈЕ И НАТО	13
3.1 Приступање Србије програму Партнерство за мир	15
4.ОБЛИЦИ САРАДЊЕ СРБИЈЕ И НАТО КРОЗ ПРОГРАМ ПАРТНЕРСТВО ЗА МИР	19
4.1 Презентациони документ Републике Србије	20
4.1.1. Политички окбир - темељи партнерског односа	21
4.1.2. Области сарадње	23
5. ЗАКЉУЧАК	28

1. УВОД

Питање безбедности и сарадње држава у савременом међународном систему представља једно од најважнијих подручја спољне и одбрамбене политике. Након завршетка Хладног рата, Северноатлантска алијанса (НАТО) постала је један од кључних актера у одржавању стабилности и безбедности у Европи и шире. Поред својих чланица, НАТО је током деведесетих година започео развој различитих облика сарадње са државама које нису део Алијансе, међу којима посебно место заузима програм Партнерство за мир.

Програм Партнерство за мир установљен је 1994. године са циљем изградње поверења, јачања транспарентности у одбрамбеним политикама и развоја заједничких активности у областима мира, безбедности и стабилности. Он представља оквир који свакој држави омогућава да сарађује са НАТО-ом у складу са сопственим интересима и могућностима.

Република Србија приступила је програму Партнерство за мир 2006. године, чиме је започет нови облик односа са Алијансом. Овај корак означио је почетак сарадње засноване на узајамном интересу, уз поштовање политике војне неутралности коју је Србија усвојила. Сарадња се остварује кроз више области, као што су реформа система одбране, учешће у мировним мисијама, ванредне ситуације и цивилна заштита.

Програм омогућава Србији да унапређује своје институционалне и оперативне капацитете, као и да остварује сарадњу са другим државама региона и шире. На тај начин доприноси се изградњи стабилнијег безбедносног окружења и јачању позиције Србије у оквиру међународних односа.

Основни циљ овог рада јесте да се анализира сарадња Србије са НАТО кроз програм Партнерство за мир, са освртом на историјат односа, облике и резултате

сарадње, као и на значај који овај програм има за систем националне безбедности Републике Србије. Др Зоран Драгишић наводи да би се под појмом систем националне безбедности могло подразумевати „Скуп функционално повезаних државних органа, органа самоуправе и других организација, који, делујући у складу са правним поретком државе, теже да заштите унутрашњу и спољну безбедност државе, друштва и грађана” (2020: 20).

2. НАТО И ПРОГРАМ ПАРТНЕРСТВО ЗА МИР

2.1 НАТО историјат и улога у савременој безбедности

Северноатлантска алијанса (НАТО) представља политичко-војну организацију коју данас чини 32 државе из Европе и Северне Америке. Основана је 4. априла 1949. године у Вашингтону потписивањем Северноатлантског уговора. Основна улога Алијансе јесте заштита слободе и безбедности свих њених чланица заједничким политичким и војним средствима.

НАТО је настао као резултат одлучности држава оснивача да очувају заједничку баштину и вредности својих народа, које се заснивају на демократији, владавини права и индивидуалним слободама, уз пуно поштовање националног суверенитета.

Ова организација делује као форум у оквиру кога државе чланице Северне Америке и Европе расправљају о питањима безбедности, заједничким интересима и сарадњи у суочавању са изазовима. Њен рад се темељи на сарадњи, заједничком планирању и усаглашавању политичких и војних активности. Поред тога, НАТО развија односе са бројним државама и међународним организацијама кроз партнерства и програме блиске сарадње.

Алијанса поседује значајан политички утицај и војне способности, што јој омогућава да одговори на савремене безбедносне изазове и промене у глобалном окружењу. Њен значај у евроатлантском простору стално расте, због чега је неопходно континуирано прилагођавање њених активности новим условима и потребама држава чланица.

Полазећи од идеје недељивости безбедности Европе и Северне Америке, НАТО је постао централна одбрамбена и безбедносна институција евроатлантског региона.

Он представља највидљивији израз трансатлантских односа и чврстог савезништва заснованог на заједничким вредностима, интересима и уверењу у заједничку одговорност за очување мира и стабилности.

Током периода непосредно након завршетка Другог светског рата, односи између победничких сила били су обележени све већим неповерењем и супротстављеним идеолошким погледима на будућност Европе. Државе западне демократије, предвођене Сједињеним Америчким Државама (САД), нашле су се у сукобу интереса са Совјетским Савезом (СССР), што је довело до стварања такозване „гвоздене завесе“ која је поделила Европу на источни и западни блок. Како би се спречило ширење совјетског утицаја и обезбедила стабилност у региону, западне земље су увиделе потребу за стварањем заједничког система одбране и сарадње.

Први корак ка том циљу представљала је Атлантска повеља из 1941. године, коју су потписали председник САД Френклин Рузвелт и британски премијер Винстон Черчил. У тој повељи истакнуте су заједничке демократске вредности и намера да се након завршетка рата успостави систем колективне безбедности. Ови принципи касније су постали темељи за оснивање Организације Уједињених нација (ОУН) 1945. године, као и за даљи развој трансатлантске сарадње.

Следећи корак ка институционализованом облику колективне одбране било је потписивање Бриселског споразума 1948. године између Француске, Велике Британије, Белгије, Холандије и Луксембурга. Овај споразум је представљао претечу Северноатлантског савеза, јер је омогућио блиску војну и политичку сарадњу европских држава у циљу заштите од могућих агресија и очувања демократског поретка.

На темељима Бриселског споразума, 4. априла 1949. године у Вашингтону је званично основана Организација северноатлантског уговора (НАТО), као облик колективне одбране и политичко-војне сарадње. Њен циљ био је очување мира,

слободе и безбедности држава чланица заједничким деловањем у складу са принципима Повеље Уједињених нација (Глигоријевић, Петровић, 2007).

Пад Берлинског зида 1989. године, уједињење Немачке 1990, као и распад Совјетског Савеза 1991. године, донели су дубоке промене у политичком и безбедносном окружењу Европе. Ти догађаји су означили крај хладноратовског периода и довели до стварања нових изазова и приоритета у оквиру европске безбедносне политике. Иако је претња глобалног сукоба значајно смањена, појавиле су се нове опасности које су захтевале прилагођавање стратегије и деловања НАТО-а. Полазећи од одлука усвојених на самитима у Лондону (1990), Риму (1991) и Бриселу (1994), Северноатлантска алијанса је постепено ускладила своје циљеве са новим политичким околностима. Посебна пажња усмерена је на јачање политичке димензије Савеза и развијање сарадње са другим међународним институцијама. На тај начин НАТО настоји да унапреди своју улогу у очувању мира, стабилности и безбедности у Европи, који представљају кључне предуслове за њену будућност (Службени гласник, 1996).

Седиште Алијансе налази се у Бриселу, где свака земља чланица има свог представника – амбасадора или сталног представника који учествује у доношењу одлука и раду Савета НАТО-а (Роквић, 2017).

Данас НАТО има 32 државе чланице, НАТО своју безбедносну политику спроводи кроз одржавање адекватних војних капацитета како би се спречило избијање ратних сукоба и обезбедила ефикасна одбрана својих чланица. Поред тога, савез посвећује пажњу управљању кризним ситуацијама које могу угрозити безбедност држава чланица, развоју дијалога и сарадње са другим државама, као и примени кооперативног приступа у решавању питања европске безбедности. Значајан део његових активности усмерен је и на мере које доприносе даљем напретку у области контроле наоружања и процеса разоружања.

Полазећи од идеје јединства Европе и Северне Америке, НАТО је током деценија постао најважнија одбрамбена и безбедносна институција евроатлантског простора. Он представља симбол трансатлантске сарадње засноване на заједничким вредностима демократије, владавине права и индивидуалним слободама.

2.2 Настанак и развој програма Партнерство за мир

Програм Партнерство за мир, покренут 1994. године, усмерен је на развој практичне сарадње између НАТО-а и држава које нису чланице Алијансе. Његов основни циљ јесте изградња међусобног поверења, унапређење безбедности и стабилности у Европи, као и јачање политичког дијалога и војне сарадње.

Програм омогућава државама партнерима постепено усклађивање својих одбрамбених система са стандардима НАТО-а, уз уважавање њихових појединачних потреба и могућности.

Као трајни механизам сарадње, Партнерство за мир омогућава партнерским државама приступ различитим активностима НАТО-а, посебно у областима мировних мисија, заједничких вежби и операција које доприносе стабилности и узајамном поверењу. И више деценија након оснивања, ова иницијатива представља један од најзначајнијих инструмената сарадње између НАТО-а и држава ван Алијансе, промовишући транспарентност, заједничку одговорност и дугорочну посвећеност очувању европске и глобалне безбедности (Глигоријевић & Петровић, 2007).

Програм Партнерство за мир заснива се на поштовању демократских принципа који представљају суштину деловања НАТО-а. Његов основни циљ јесте подстицање реформи, јачање стабилности и унапређење безбедносних односа међу државама. Програм настоји да смањи безбедносне претње и изгради јаче и

поузданије везе између земаља партнера и саме Алијансе, као и међу државама учесницама у оквиру тог механизма сарадње (Форум за безбедност и демократију, 2009).

Пад Берлинског зида у новембру 1989. године означио је симболичан крај Хладног рата, који је готово пет деценија делио Европу. Овим догађајем створене су нове могућности за унапређење безбедности и сарадње на европском континенту. НАТО је, као водећа безбедносна организација, препознао потребу за ширим приступом безбедности и почео да развија нове облике сарадње са државама ван Алијансе, укључујући и некадашње чланице Варшавског пакта. Иако су ове промене допринеле приближавању држава, истовремено су донеле и нове изазове и неизвесности у погледу стабилности у Европи, на које су институције као што су УН, ОЕБС и ЕУ настојале да одговоре, али често уз ограничене резултате.

Распад Варшавског пакта и нестанак биполарне поделе света довели су до потребе за новом концепцијом сарадње и безбедности. НАТО је у овом периоду настојао да одговори на нове изазове прихватањем ширег приступа безбедности и јачањем сарадње са државама ван Алијансе, укључујући и оне које су некада припадале источном блоку.

У децембру 1991. године основан је Савет за северноатлантску сарадњу, који је представљао први корак ка изградњи ширег оквира политичког дијалога и сарадње између НАТО-а и држава Централне и Источне Европе. Овај Савет је омогућио државама бившег Варшавског пакта да учествују у безбедносним консултацијама и тиме допринеле већој транспарентности и стабилности у региону (Глигијевић & Петровић, 2007).

Следећи корак у развоју односа НАТО-а са европским државама био је програм Партнерство за мир (Partnership for Peace – PfP), покренут на самиту у Бриселу 1994. године. Ова иницијатива је имала за циљ да продуби сарадњу са државама

које нису чланице Алијансе, али деле интересе у области безбедности, стабилности и демократизације. Програм је промовисао реформе, међусобно поверење и изградњу трајних односа између НАТО-а и партнерских држава (Глигијевић & Петровић, 2007).

Током наредних година, Партнерство за мир се постепено развијало у шири оквир сарадње и дијалога, а 1997. године у Мадриду је формиран Савет евроатлантског партнерства (ЕАРС), који је преузео улогу координације политичких активности и консултација. Овим је заокружен процес институционализације односа између НАТО-а и држава партнера, чиме је створен темељ за даље ширење сарадње у Европи и евроатлантском простору (Глигоријевић & Петровић, 2007).

Свака држава чланица програма Партнерства за мир одређује своје активности у програму у складу са својим приоритетима и могућностима. Суштина програма Партнерства за мир је да су партнерски односи посебно обликовани између сваке државе партнера и НАТО-а у целини, у складу са потребама и брзином коју одабере влада сваке појединачне државе која учествује у програму (ISAC, 2010).

У оквиру Партнерства за мир представљен је програм јачања обуке и образовања, осмишљен за пружање подршке интероперабилности и унапређивању веће сарадње и дијалога у ширем домену одбране и безбедности између НАТО-а и земаља партнера. Земље партнери такође користе Процес планирања и ревизије како би створиле ефикасне, могуће и одрживе оружане снаге и да би подстакле настојања за ширу реформу одбране (Форум за безбедност и демократију, 2009).

2.3 Приступање Партнерству за мир

Држава која жели да приступи програму Партнерства за мир упућује званичан захтев НАТО-у, након чега Северноатлантски савет одлучује о прихватању тог захтева. Као што је било у случају Србије и Босне и Херцеговине, након упућивања формалног позива држава приступа програму потписивањем документа под називом Оквирни документ о Партнерству за мир. Потписивањем тог документа држава се формално обавезује да прихвата принципе сарадње са Алијансом.

Свака држава која уђе у програм преузима обавезе да поштује политичке принципе као што су заштита основних људских права и слобода, приврженост међународним споразумима и норми о контроли наоружања, као и обавезу да не користи силу за решавање спорова.

Такође, приступом програму држава потврђује поштовање територијалног интегритета и политичке независности свих држава, као и спремност на сарадњу у очувању мира и безбедности. НАТО, са своје стране, потврђује спремност да пружи подршку и сарађује са државом партнером у областима од заједничког интереса.

У складу са тим, државе партнери добијају могућност да учествују у различитим облицима сарадње – од војних вежби до консултација о безбедносним питањима. Ниво сарадње зависи од степена амбиција и политичких циљева саме државе, а коначни циљ представља продубљивање односа са Алијансом и могућност каснијег чланства (Глигоријевић & Петровић, 2007).

3. ИСТОРИЈАТ ОДНОСА СРБИЈЕ И НАТО

Односи између Србије и НАТО-а током деведесетих година били су изразито сложени и обележени дубоким неповерењем, последицом оружаних сукоба на простору бивше Југославије и интервенција Алијансе у Босни и Херцеговини и на Косову. Током грађанских ратова у бившој СФРЈ, НАТО је први пут активно интервенисао у региону најпре кроз успостављање зоне забране лета изнад Босне и Херцеговине 1993. године, а потом и кроз ваздушне ударе на положаје Војске Републике Српске 1995. године. Ове акције оставиле су снажан траг у српској јавности и допринеле стварању негативне перцепције НАТО-а као војне силе која делује против српских националних интереса

(https://www.globsec.org/sites/default/files/2017-07/nato-serbia_amended_-_srb.pdf приступљено 27.10.2025.).

Најдубљи раскол у односима уследио је током НАТО интервенције против Савезне Републике Југославије 1999. године, познате као „Савезничка сила“, спроведене без одобрења Савета безбедности УН. Ваздушни напади који су трајали од марта до јуна 1999. године оставили су дубоке последице по инфраструктуру, становништво и политичке односе у региону. У српској јавности интервенција је перципирана као чин агресије и неправде, а НАТО као главни кривац за страдања цивила и разарања земље. Тај период је трајно обликовао негативан имиџ Алијансе у Србији и створио дубоко укорењено неповерење према свакој врсти сарадње (GLOBSEC, n.d.).

Потписивањем Кумановског споразума 10. јуна 1999. године и усвајањем Резолуције 1244 Савета безбедности Уједињених нација, дошло је до окончања оружаних сукоба на Косову и повлачења војске и полиције са територије покрајине. Косово је стављено под протекторат Уједињених нација, односно под

управу мисије УНМИК, док је безбедност обезбеђивала међународна војна мисија КФОР под окриљем НАТО-а(Београдски форум за свет равноправних, 2010).

Иако је српска јавност ове догађаје доживљавала као губитак суверенитета, ови кораци су представљали почетак постепене стабилизације прилика у региону и омогућили ограничене облике комуникације са структурама Алијансе.

Након политичких промена у октобру 2000. године, нове власти у Београду настојале су да постепено нормализују односе са међународном заједницом, укључујући и НАТО. Иако је колективно сећање на бомбардовање остало снажно присутно, у међувремену је започет прагматичнији приступ сарадњи. НАТО је наставио да буде присутан у региону кроз мисију КФОР на Косову, која је у српској јавности често доживљавана као део „културног колектива српске нације“ и симбол присуства Алијансе на територији која је за Србију од изузетног значаја. Истовремено, све веће тензије између Русије и Запада, као и ангажовање Алијансе у Источној Европи, утицали су на појачано интересовање Србије за учешће у одбрамбеним реформама и унапређењу комуникације са НАТО структурама.

У том контексту, Србија је почела да учествује у појединим програмима и курсевима у оквиру евроатлантских безбедносних иницијатива, али без формалног чланства. Према анализама GLOBSEC Policy Institute-a, чак и пре формализације сарадње, постојала је свест унутар државних структура о значају ограничених безбедносних и одбрамбених консултација са НАТО-ом, нарочито у контексту процеса реформи војске и усвајања савремених стандарда. Упркос трајном неповерењу јавности, сарадња је постепено јачала, посебно након стабилизације безбедносне ситуације на Косову 2005. године

(https://www.globsec.org/sites/default/files/2017-07/nato-serbia_amended_-_srb.pdf приступљено 27.10.2025.).

Током тог периода остварени су први конкретни кораци у практичној сарадњи, као што је потписивање споразума о транзиту трупа НАТО-а кроз територију Србије, као и учешће српских представника на војним курсевима и обукама под окриљем Алијансе. Тиме су постављени темељи за будуће институционализовање односа и могућност формалног приступања програму Партнерство за мир, до чега ће доћи крајем 2006. године.

Иако је однос у том периоду био оптерећен наслеђем конфликта и јавним неповерењем, постепено је сазревала свест о нужности рационалног неговања одбрамбених односа, заснованих на прагматизму и заједничком интересу стабилности региона. Србија је у том контексту, до 2006. године, прошла пут од потпуног изоловања до отварања комуникационих канала са Алијансом, што је представљало темељ за нову фазу сарадње.

3.1 Приступање Србије програму Партнерство за мир

Република Србија је 2002. године донела националну одлуку о приступању НАТО програму Партнерство за мир, а већ 2003. године Србија и Црна Гора су званично затражиле пријем у овај програм. Године 2005. потписан је Споразум о транзитним аранжманима за снаге КФОР-а на Косову и Метохији, чиме је започета интензивнија сарадња са НАТО-ом. Убрзо након тога, Србија је започела спровођење реформе система одбране, што је представљало један од кључних услова за приближавање међународним, посебно безбедносним организацијама.

Током 2005. године формирана је Група за реформу одбране, као заједничко тело Министарства одбране Србије и Црне Горе и НАТО-а. Задатак ове групе био је да подржи процес реформе система одбране, међународне сарадње и прилагођавања домаћих институција НАТО стандардима у циљу прикључивања програму Партнерство за мир.

Оваквим обликом сарадње између Србије и НАТО-а створен је механизам који није постојао ни са једном другом државом. Група је имала два копредседавајућа — представника Министарства одбране Републике Србије и директора Дирекције за планирање снага НАТО-а — а њене активности су се одвијале у оквиру 16 радних столова. Иако формално основана 2007. године, Група Србија-НАТО није имала сталне активности у почетном периоду.

Након доношења националне одлуке 2002. године, Србија је најпре стекла статус посматрача у Парламентарној скупштини НАТО-а, а од 2007. године и статус придруженог члана. Иако није чланица Савеза, Србија учествује у раду Скупштине, али нема право гласа нити учествовања у усвајању резолуција и буџета НАТО-а.

Од приступања програму Партнерство за мир 2006. године, у Београду је формирана НАТО војна канцеларија за везу, чији је задатак спровођење споразума о транзитним аранжманима и подршка снагама НАТО-а и ЕУ (ЕУФОР) које делују у региону. Поред тога, Србија и НАТО сарађују кроз Групу за реформу одбране, посебно у областима јавне дипломатије, образовања и обуке, уз одобрење и надзор Северноатлантског савета(ISAC, 2010).

На Самиту НАТО-а у Риги, одржаном 29. новембра 2006. године, Република Србија је, заједно са Црном Гором и Босном и Херцеговином, позвана да се прикључи програму Партнерство за мир. Формално учешће Србија је остварила 14. децембра исте године, када је председник Борис Тадић у Бриселу потписао Оквирни документ, којим су дефинисана основна начела овог програма. Потписивањем овог документа, Србија је постала пуноправна учесница Партнерства за мир и тиме стекла право на учешће у раду Савета за евроатлантско партнерство, као и у комитетима и радним телима НАТО-а која су отворена за државе партнере(<https://www.mfa.gov.rs/spoljna-politika/bezbednosna-politika/partnerstvo-za-mir> приступљено 27.10.2025.).

Убрзо након тога, Влада Републике Србије усвојила је Презентациони документ, који је министар спољних послова Вук Јеремић 5. септембра 2007. године уручио у седишту НАТО-а. Тим документом прецизно су утврђене кључне области сарадње, активности које Србија намерава да спроведе ради остваривања циљева партнерства, као и капацитети које ставља на располагање у оквиру програма. У њему је, између осталог, наглашена спремност Србије да активно учествује у готово свим механизмима сарадње, укључујући и Индивидуални акциони план партнерства (ИПАП), који представља највиши ниво односа у оквиру програма, без обавезе чланства у Алијанси (Радосављевић, 2017).

Сарадња је додатно институционализована 1. октобра 2008. године, када је потписан Споразум о безбедности информација (Security Agreement) између Србије и НАТО-а. Народна скупштина Републике Србије ратификовала је овај споразум 5. јула 2011. године. Њиме је утврђен систем заштите поверљивих података и обезбеђен минимум стандарда за сигурну размену осетљивих информација, што је омогућило интензивнију сарадњу у оквиру Партнерства за мир.

Као следећи корак у унапређењу односа, крајем октобра 2008. године Влада Србије донела је одлуку о отварању Мисије Републике Србије при НАТО-у у Бриселу, са циљем јачања дипломатског и војно-одбрамбеног присуства у седишту Алијансе. Мисија је званично почела са радом у децембру 2009. године, што је допринело унапређењу дијалога и развоју билатералне сарадње са чланицама НАТО-а (<https://www.mfa.gov.rs/spoljna-politika/bezbednosna-politika/partnerstvo-za-mir> приступљено 27.10.2025.).

У истом периоду, крајем 2008. године, усвојен је први Индивидуални програм партнерства (ИПП) за период 2009–2010. године, којим је прецизирано учешће Србије у активностима програма у складу са циљевима наведеним у Презентационом документу. Након тога, усвојени су и други (2010–2011) и трећи

(2011–2012) циклус ИПП-а, чиме је обезбеђен континуитет у сарадњи и њено постепено унапређење.

У фебруару 2011. године, Влада Србије усвојила је закључак о покретању процеса израде Индивидуалног акционог плана партнерства (ИПАП) са НАТО-ом, који представља највиши облик сарадње у оквиру Партнерства за мир. Истог лета, 14. јула 2011. године, усвојен је нови Презентациони документ, а већ 25. новембра исте године он је представљен у седишту НАТО-а у Бриселу.

ИПАП подразумева структуриран политички дијалог са НАТО-ом у више области — од безбедносно-политичких и војно-одбрамбених питања, до јавне дипломатије, научне сарадње и планирања у ванредним ситуацијама. Први циклус ИПАП-а између Србије и НАТО-а ступио је на снагу 15. јануара 2015. године, означивши важан корак у развоју односа, јер је омогућио редовну и институционализовану комуникацију са Алијансом, укључујући и дијалог на највишем политичком нивоу.

Након успешно спроведеног првог циклуса, током 2017. године покренут је процес усаглашавања новог ИПАП-а за наредни период. Други циклус, који се односио на 2019–2021. годину, усвојен је 7. новембра 2019. године, чиме је потврђен континуитет сарадње и даљи узлазни тренд у односима Србије и НАТО-а. Нови документ, као и претходни, заснива се на начелима Партнерства за мир — добровољности, транспарентности и флексибилности — уз јасно поштовање политике војне неутралности Републике Србије. (<https://www.mfa.gov.rs/spoljna-politika/bezbednosna-politika/partnerstvo-za-mir> приступљено 27.10.2025.).

4. ОБЛИЦИ САРАДЊЕ СРБИЈЕ И НАТО КРОЗ ПРОГРАМ ПАРТНЕРСТВО ЗА МИР

Да би постала чланица програма Партнерство за мир, Србија је морала да испуни неколико услова које јој је поставио НАТО, како би јој био признат статус земље учеснице у програму. Први услов односио се на то да Србија, као и све друге државе које приступају овом програму, има демократски карактер политичког система. Пошто је и Савет Европе поставио исти захтев, од Србије је тражено да поново дефинише своје односе са Црном Гором. То се догодило 2002. године, када су Србија и Црна Гора потписале Уставну повељу којом је створена Државна заједница Србије и Црне Горе, што је представљало доказ да Србија поштује демократске принципе у свом политичком уређењу (<https://www.mfa.gov.rs/spoljna-politika/bezbednosna-politika/partnerstvo-za-mir> приступљено 27.10.2025.).

Други услов који је Србија морала да испуни за приступање програму Партнерство за мир односио се на успостављање демократске и цивилне контроле над оружаним снагама. Испуњење овог услова било је захтевније, јер је Србија у том периоду тек била на почетку процеса реформе одбрамбеног система. У то време држава још није у потпуности имала контролу над војском, финансијским средствима и механизмима управљања у сектору безбедности. Зато је било потребно да се, поред Савета за националну безбедност, оснују и парламентарни одбори који би вршили надзор над сектором безбедности и одбране. Демократска и цивилна контрола представљају систем уставом и законом утврђених процедура, облика и метода којима се осигурава да демократски изабрана власт има надзор и контролу над свим државним органима одговорним за националну безбедност и систем одбране.

Другим речима, демократизација сектора безбедности подразумева да се сви који су надлежни за одбрану, оружане снаге и институције безбедности налазе под демократском контролом изабраних цивилних органа власти. Овај процес не подразумева само државне институције, већ и укључивање шире јавности, односно свих релевантних актера из друштва који учествују у систему националне безбедности.

Према томе, може се рећи да је демократска контрола шири појам који обухвата и цивилну контролу, јер свака цивилна контрола не мора нужно бити демократска, док демократска контрола по својој природи увек подразумева и цивилни надзор (Јефтић, Младеновић & Роквић, 2014).

Последња два услова односила су се на сарадњу са Хашким трибуналом (Међународним кривичним судом за бившу Југославију) и на поштовање Дејтонског мировног споразума из 1995. године. Ови услови су били лакше остварљиви, јер је Србија већ започела процес побољшања сарадње са трибуналом, као и активности на очувању мира у складу са одредбама Дејтонског споразума (<https://www.mfa.gov.rs/spoljna-politika/bezbednosna-politika/partnerstvo-za-mir> приступљено 27.10.2025.).

4.1 Презентациони документ Републике Србије

Република Србија у свом приступу програму Партнерство за мир истиче трајну посвећеност вредностима демократије, владавине права и поштовању индивидуалних слобода. Као држава, Србија је спремна да активно допринесе развоју мира и пријатељских односа међу државама, јачању међународних институција и сарадњи у складу са принципима Повеље Уједињених нација.

Србија верује да је сарадња у оквиру НАТО програма Партнерство за мир један од кључних начина очувања стабилности и безбедности у свету. Основни циљ ове сарадње јесте унапређење међусобног разумевања и поштовања демократских вредности. Због тога је Србија донела одлуку да активно учествује у овом програму и на тај начин развија партнерске односе са НАТО савезом.

Као израз јасне посвећености демократским принципима и очувању безбедности у региону, Србија је, на основу позива који су упутили шефови држава и влада чланица НАТО-а на Самиту у Риги 29. новембра 2006. године, приступила програму Партнерство за мир 14. децембра исте године. Тим поводом, председник Републике Србије потписао је Оквирни документ, чиме је Србија званично постала део овог програма.

Овим чином, Србија је потврдила своју спремност на сарадњу са Међународним кривичним судом за бившу Југославију (ICTY) и изразила решеност да поштује све међународне обавезе у области безбедности, мира и стабилности.

Презентациони документ представља основни доказ активне улоге Србије у овом програму, као и њене спремности да даље развија сарадњу са НАТО и осталим државама чланицама.

На овај начин, Србија потврђује да је посвећена унапређењу европских и евроатлантских односа, у складу са принципима Повеље УН и докумената Савета за евроатлантско партнерство. (<https://www.mod.gov.rs/lat/4358/partnerstvo-za-mir-4358>, приступљено 27.10.2025).

4.1.1. Политички окбир - темељи партнерског односа

Полазећи од уверења да је национална безбедност Републике Србије нераздвојно повезана са стабилношћу југоисточне Европе, Србија настоји да развија односе

сарадње са чланицама и партнерима НАТО-а, засноване на директној, отвореној и заједничкој сарадњи. Такав приступ сматра се природним наставком политике усмерене ка интеграцији у европске структуре.

Као чланица Уједињених нација, Србија потврђује своју посвећеност поштовању обавеза које произилазе из Повеље УН и принципа Универзалне декларације о људским правима. Посебно наглашава спремност да се уздржи од претње силом или употребе силе против територијалног интегритета и независности других држава, као и поштовање постојећих граница и мирно решавање спорова. Србија такође жели да допринесе напорима усмереним на спречавање ширења оружја за масовно уништење.

Србија потврђује и своју приврженост Завршном документу из Хелсинкија и другим основним документима ОЕБС-а, који представљају темељ европске безбедности и сарадње. Настоји да у потпуности испуни преузете обавезе у областима контроле наоружања, изградње поверења и транспарентности, као и у примени норми које произилазе из Бечког документа и Кодекса о политичко-војним аспектима безбедности.

Србија жели да нагласи уверење да стабилност региона зависи од активне сарадње држава Западног Балкана, као и од блиске повезаности са чланицама НАТО-а и Програма Партнерство за мир. Заједничке вредности европског и евроатлантског простора – демократија, поштовање људских права и владавина права – представљају темељ дугорочне стабилности и безбедности. Србија настоји да те принципе промовише и у сопственом окружењу.

Такође, Србија исказује спремност да на конструктиван начин допринесе тражењу компромисног и одрживог решења за статус Аутономне покрајине Косово и Метохија, заснованог на Повељи УН, Резолуцији 1244 Савета

безбедности и документима ОЕБС-а из Хелсинкија. Тиме Србија жели да унапреди мир и стабилност читавог региона.

Полазећи од опредељења за приступање Програму Партнерство за мир, Србија је у протеклим годинама приступила изради стратешких докумената у области реформе система одбране, јачању цивилне и демократске контроле оружаних снага и координацији безбедносних активности(<https://www.mod.gov.rs/lat/4358/partnerstvo-za-mir-4358>, приступљено 27.10.2025).

4.1.2. Области сарадње

Демократска контрола система одбране.

Јачање цивилне и демократске контроле система одбране један је од основних принципа сарадње. Активности су усмерене на развој ефикасног механизма парламентарног надзора, повећање транспарентности у раду институција одбране и јачање улоге цивилног друштва у процесу доношења одлука.

Стратегија и политика одбране.

Сарадња у овој области усмерена је на унапређење способности за стратешко планирање, израду и спровођење политика одбране у складу са националним интересима и безбедносним изазовима. Активности обухватају размену искустава у области стратешких докумената, планирања развоја система одбране, као и изградњу механизма за координацију између различитих институција у сектору безбедности.

Планирање и финансирање система одбране и управљање ресурсима.

Сарадња је усмерена на унапређење процеса програмирања, буџетирања и рационалног коришћења ресурса у систему одбране. Размењују се искуства у

примени модерних метода управљања, анализи трошкова и изradi средњорочних и дугорочних планова који омогућавају ефикасније коришћење средстава.

Војно образовање, обука и доктрина.

У овој области акценат је на развоју система образовања и обуке у складу са савременим потребама војске и безбедносног окружења. Сарадња обухвата размену наставних планова, реализацију заједничких курсева и усавршавања, као и усклађивање доктринарних решења са савременим стандардима.

Концептуални, плански и оперативни аспекти учешћа у мировним и хуманитарним операцијама.

Сарадња се односи на размену искустава и знања у области припреме, планирања и извођења мировних и хуманитарних мисија под окриљем УН и других међународних организација. Акценат је на изградњи способности за ангажовање у мултинационалним операцијама и на обуци кадра за такве задатке.

Војномедицинске службе.

У овој области сарадња се спроводи кроз размену искустава у области организације и пружања медицинске подршке, едукацију медицинског особља, развој капацитета за реаговање у ванредним ситуацијама и унапређење војноздравственог система.

Атомско-биолошко-хемијска (АБХО) заштита.

Активности у области АБХО заштите усмерене су на развој способности за заштиту људства, опреме и територије од радиолошких, биолошких и хемијских претњи. Сарадња обухвата вежбе, обуке и размену стручњака са циљем унапређења стандарда и оперативне спремности.

Изучавање страних језика.

Ова област подразумева унапређење познавања страних језика, пре свега енглеског, у складу са STANAG стандардом. Активности укључују курсеве, тестирања и размену искустава ради побољшања комуникације у међународним активностима и мисијама.

Оперативни, материјални и административни аспекти стандардизације.

Сарадња се спроводи кроз унапређење процеса стандардизације у систему одбране, који омогућава интероперабилност и ефикасност у заједничким активностима са партнерима. Посебан акценат ставља се на техничке стандарде, процедуре и административне прописе који унапређују организацију и извршавање задатака.

Војне вежбе и обуке.

Република Србија настоји да унапреди сарадњу у области војних вежби и обука ради повећања интероперабилности Војске Србије са оружаним снагама држава НАТО-а и учесницама Партнерства за мир. Ово подразумева заједничке програме обуке јединица и појединаца, усаглашавање система командовања и процедура, као и развој цивилно-војне сарадње у области управљања кризама. Посебан значај има учешће Србије у Процесу планирања и ревизије (PARP) и на вежбама које се организују у оквиру Партнерства за мир, како на националном, тако и на регионалном нивоу.

Сарадња и координација за одговор на ванредне ситуације.

Република Србија тежи ка повезивању свих активности управљања природним и технолошким катастрофама, што укључује мере заштите становништва, имовине и животне средине. Сарадња у овој области обухвата заједничке вежбе, размену искустава, примену савремених технологија и успостављање механизма за

узајамну помоћ. Србија посебно истиче значај сарадње са Евроатлантским координационим центром за одговор на катастрофе (EADRCC), као и развој система за ефикасно прикупљање и размену података током свих фаза реаговања у ванредним ситуацијама.

Наука и технологија.

Република Србија је заинтересована за учешће у пројектима научне и технолошке сарадње у оквиру програма Партнерства за мир, у областима као што су одбрана од тероризма, заштита животне средине и развој нових технологија. Сарадња обухвата информационе технологије, управљање водама и отпадом, обновљиве изворе енергије, биотехнологију, сигурност хране, нанотехнологије и развој нових материјала. Такође, подстиче се повезивање научних институција и универзитета ради унапређења истраживања у складу са националним приоритетима.

Контрола и управљање ваздушним простором.

Република Србија настоји да унапреди цивилно-војну координацију у управљању ваздушним саобраћајем ради повећања безбедности и интероперабилности. Сарадња обухвата развој комуникационих и навигационих система и примену међународних стандарда у области цивилног ваздухопловства, у сарадњи са организацијама као што су ICAO и EUROCONTROL.

Односи са јавношћу.

Основни циљ сарадње у овој области је промовисање транспарентности процеса реформе система одбране Републике Србије и остваривање бољег разумевања јавности. Сарадња подразумева обуку из области јавне дипломатије, размену искустава, учешће у изради и спровођењу пројеката и истраживања, као и сарадњу са универзитетима, институтима и медијима у циљу промоције евроатлантског партнерства и подршке јавности процесу реформе одбране.

Развојни програми сарадње у области наоружања и војне опреме.

Република Србија је усмерена на сарадњу у области истраживања и производње наоружања и војне опреме, укључујући стрелачко и артиљеријско оружје, инжењеријске машине, борбена возила, експлозиве и средства личне заштите. Пажња се посвећује и делаборацији и уништавању вишкова наоружања, као и унапређењу војне логистике и сарадњи са привредним структурама.

(<https://www.mod.gov.rs/lat/4358/partnerstvo-za-mir-4358>, приступљено 27.10.2025).

5. ЗАКЉУЧАК

Сарадња Републике Србије са НАТО кроз програм Партнерство за мир представља значајан сегмент њене спољне и безбедносне политике усмерене на очување стабилности, модернизацију система одбране и јачање институционалних капацитета. Приступањем програму 2006. године, Србија је започела нову фазу односа са Алијансом, засновану на прагматичним интересима, уз доследно поштовање опредељења за војну неутралност.

Програм Партнерство за мир омогућио је Србији да развија сарадњу у областима као што су реформа сектора одбране, јачање цивилне и демократске контроле оружаних снага, реаговање у ванредним ситуацијама и унапређење система цивилне заштите. Ове активности допринеле су већој транспарентности, професионализацији и способности државе да одговори на савремене безбедносне изазове.

Иако су догађаји из 1999. године оставили дубок траг у свести грађана и утицали на формирање резервисаног односа јавности према НАТО-у, сарадња у оквиру Партнерства за мир постепено је допринела развоју реалнијег и рационалнијег приступа. Србија сарадњу са НАТО-ом посматра као средство за јачање националних капацитета и очување регионалне стабилности.

Досадашњи резултати показују да је овај програм користан механизам за унапређење система безбедности, изградњу поверења и развој партнерских односа са државама региона и шире. Србија на тај начин комбинује политику војне неутралности са активним учешћем у међународним безбедносним процесима, чиме доприноси миру, стабилности и сопственом угледу у оквиру евроатлантског простора.

ЛИТЕРАТУРА

Драгишић, З. (2020). Систем националне безбедности Србије. Београд: Универзитет у Београду, Факултет безбедности.

Ђорђевић, Б., Глишић, М. (2013). Организација Северноатлантског уговора(НАТО). Београд: Институт за међународну политику и привреду.

Глигоријевић, С., Петровић, Ђ. (2007). Водич кроз Партнерство за мир. Београд: ISAC(International and Security Affairs Centre) фонд.

ISAC (2010). Шта је партнерство за мир. Београд: ISAC(International and Security Affairs Centre) фонд.

Јефтић, З., Младеновић, М. & Роквић, В. (2014). Основе цивилно-војних односа. Београд: Универзитет у Београду, Факултет безбедности.

Нато и партнерство за мир(1996). Београд: Службени гласник.

Радосављевић, Н. (2017). Шта је индивидуални акциони план партнерства Србије и НАТО?. Београд: Центар за безбедоносну политику.

Роквић, В. (2017). Системи одбране. Београд: Универзитет у Београду, Факултет безбедности.

<https://beogradskiforum.rs/> приступљено 27.10.2025.

<https://www.fbd.org.rs/index.php/rs/> приступљено 27.10.2025

https://www.globsec.org/sites/default/files/2017-07/nato-serbia_amended_-_srb.pdf

приступљено 26.10.2025.

<https://www.mfa.gov.rs/spoljna-politika/bezbednosna-politika/partnerstvo-za-mir>

приступљено 27.10.2025.

<https://www.mod.gov.rs/lat/4358/partnerstvo-za-mir-4358>, приступљено 27.10.2025

ИЗЈАВА О АКАДЕМСКОЈ ЧЕСТИТОСТИ

Изјављујем да сам у приложеном раду поштовао/ла сва правила о академској честитости.

Овај писани рад резултат је искључиво мог личног рада, темељи се на мојим истражиањима и ослања се на наведену литературу.

У Београду, дана _____ године.

Потпис студента:
